

POLSKIE KSIĄŻKI DLA MŁODEGO CZYTELNIKA W MIĘDZYNARODOWYM KATALOGU KSIĄŻEK BARFIE

Projekt BARFIE (*Books and Reading For Intercultural Education/ Książka i Czytelnictwo w Edukacji Międzykulturowej*) stanowi pionierskie przedsięwzięcie Unii Europejskiej, w którym podjęto promocję idei edukacji międzykulturowej dla szkół oraz bibliotek publicznych obsługujących dzieci i młodzież (*Multicultural Communities Guidelines for Library Services*, 1998; Kisilowska, 2006; Grzybowski, 2012). Działania BARFIE były realizowane w latach 2002–2004 w ramach programu Comenius 3 Network. Wśród uczestników projektu znalazły się instytucje i osoby z 11 krajów: Austrii, Belgii, Bułgarii, Czech, Danii, Finlandii, Francji, Portugalii, Słowacji, Wielkiej Brytanii oraz Polski. Program przygotowała i koordynowała Lilia Ratcheva-Stratieva z Kinderliteraturhaus w Wiedniu. Stronę polską w projekcie reprezentował z ramienia Zarządu Polskiej Sekcji IBBY (*International Board on Books for Young People*) Piotr Jankowski – dyrektor Biblioteki Publicznej im. Władysława J. Grabskiego dzielnicy Ursus w Warszawie (Jankowski, 2006, s. 102–115).

Adresatami programu BARFIE byli nauczyciele języków obcych, studenci kierunków nauczycielskich, metodycy kształcenia, twórcy i działacze kultury, władze szkolne i samorządowe, bibliotekarze, rodzice oraz dzieci i młodzież. Główne cele statutowe programu na stronie domowej biblioteki reprezentującej Polskę zdefiniowano jako:

promowanie międzykulturowej edukacji poprzez książki dla dzieci i media; tworzenie twórczej płaszczyzny wymiany informacji, dyskusji, rozpowszechniania i wdrażania najefektywniejszych metod innowacyjnego wykorzystania literatury w edukacji międzykulturowej; łączenie projektów

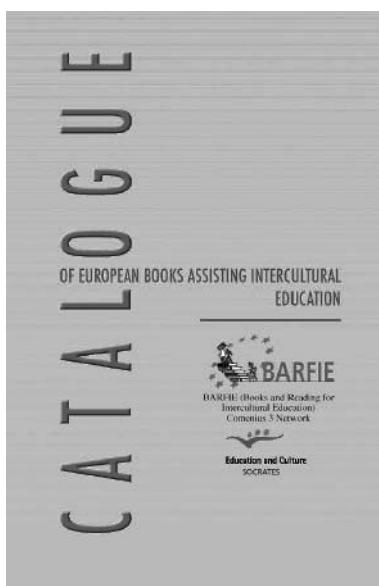
¹ Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa.

Comenius dotyczących książek dla dzieci z projektami o podobnej tematyce oraz inspirowanie nowych inicjatyw; rozpowszechnianie rezultatów tych projektów w celu umożliwienia ich wykorzystania przez jak największą liczbę uczniów, nauczycieli, bibliotekarzy, metodyków i edukatorów; oferowanie wsparcia dzieciom niepełnosprawnym, dwujęzycznym, należącym do mniejszości narodowych oraz będących ofiarami przemocy, rasizmu i ksenofobii w ich lepszym funkcjonowaniu w różnorodnych środowiskach społecznych; wspieranie edukacji artystycznej i stymulowanie twórczości poprzez rozpowszechnianie książek, łączących skutecznie słowne i wizualne środki wyrazu; podnoszenie świadomości dziedzictwa kulturowego wśród młodzieży europejskiej poprzez multimedialność książki; wspomaganie nauczania języków obcych i promowanie skuteczniejszego pod względem edukacyjnym wykorzystania technik informacji i komunikacji (ICT) (BARFIE, 2015).

Do istotnych osiągnięć sieci BARFIE należy edycja *Katalogu Projektów Comenius*, dotyczących literatury międzykulturowej oraz opracowanie i wydanie dla nauczycieli i bibliotekarzy publikacji naukowo-metodycznych z zakresu edukacji międzykulturowej (*The BARFIE Handbook*, 2004). Niezwykle ważnym osiągnięciem projektu jest opracowanie *Katalogu Książek BARFIE* na potrzeby praktycznego wdrażania edukacji międzykulturowej (Grzybowski, 2009). Został on wydany w 2004 r. w Wiedniu w wersji książkowej oraz broszurowej. Opublikowano go w czterech językach: angielskim (Razcheva-Stratieva i in., 2004), niemieckim (*Katalog Europäischer Bücher für den Interkulturellen Unterricht*), francuskim (*Catalogue des livres européens aider l'éducation interculturelle*) i polskim (*Katalog Książek BARFIE: książki z 11 krajów Europy wykorzystane w edukacji międzykulturowej*). Biblioteka Publiczna im. Władysława J. Grabskiego w Warszawie na stronie internetowej udostępnia także wersję elektroniczną *Katalogu Książek BARFIE* w języku polskim i angielskim.

Według słowników językowych katalog stanowi „uporządkowany wykaz, spis przedmiotów określonego zbioru, najczęściej książek” (Dubisz, red., 2003, s. 71). W podręcznikach z zakresu marketingu i reklamy katalog jest traktowany jako narzędzie promocji. Podkreśla się rolę, jaką publikacja tego rodzaju odgrywa w komunikacji z rynkiem. Zalicza się go do zespołu środków i działań, za pomocą których przedsiębiorstwo, firma czy organizacja przekazuje na rynek produkt i animuje potrzeby nabywców. Zadaniem katalogu jest dostarczanie ważnych informacji o produkcie, kształtowanie pozytywnych opinii na jego temat, zainteresowanie produktem potencjalnego konsumenta (Wiktor, 2001, s. 40).

Wskaźniki te odnoszą się do cech formalnych i funkcjonalnych *Katalogu Książek BARFIE*. Obejmuje on opisy 138 publikacji z zakresu współczesnej literatury dziecięcej i młodzieżowej, wytypowanych przez instytucje

II. 1. Okładka broszurowej angielskojęzycznej wersji *Katalogu Książek BARFIE*. Fot. A. Has-Tokarz

reprezentujące kraje, które wzięły udział w przedsięwzięciu. Książki współczesnych autorów narodowych zakwalifikowano do katalogu ze względu na kryterium użyteczności dzieł na potrzeby edukacji międzykulturowej oraz z uwagi na pozytywny obraz tego, co w sensie kulturowym w dziedzictwie europejskim jest wspólne, a co różni kraje uczestniczące w projekcie. Katalog uznać można za zbiór tematyczny, będący ważnym źródłem dokumentacyjnym oraz swoistym kompendium wiedzy bibliograficznej i faktograficznej o najnowszej europejskiej literaturze dla dzieci i młodzieży z zakresu edukacji międzykulturowej (Michałowski, 1980).

Zaznaczyć należy, iż wykładnią pojęcia „edukacja międzykulturowa”, przyjętego na potrzeby omawianego wydawnictwa, stały się ustalenia zreferowane w podręczniku metodycznym *Intercultural Matters – Fiction and Cultural Identity*, przeznaczonym do kształcenia międzykulturowego w bibliotekach publicznych i szkolnych (Morgado i in., 2001). Margarita Morgado – autorka tego skryptu – za konstytutywne dla edukacji międzykulturowej uznaje cztery pojęcia:

- kultura: pojmowana nie jako wiedza o architekturze, zabytkach, dziełach sztuki, literaturze itp., lecz jako szczególny sposób życia ludzi w określonym czasie, w konkretnej grupie, w odpowiednim kontekście historycznym, politycznym, geograficznym; szczególny sposób życia został tu określony jako „tożsamość kulturowa”, obejmująca takie składniki jak język, terytorium, zwyczaje, kulturę materialną i duchową;

– tożsamość: świadome kształtowanie sensu samego siebie i przyjmowanie za własne wartości akceptowanych przez osoby bliskie, pobliskie grupy społeczne, etniczne, narodowe;

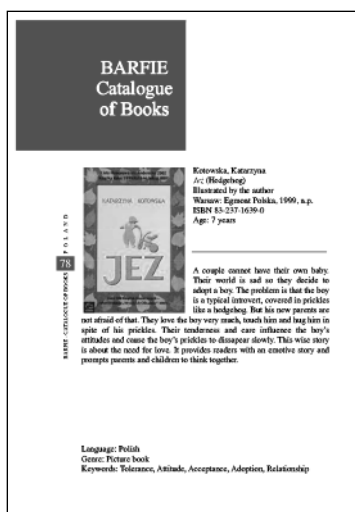
– narodowość: społeczność wyobrażona, tzn. istniejąca wyłącznie w świadomości obywateli wskutek oddziaływania literatury, polityki czy historii; narodowość to sposób, w jaki opowiadamy „własną historię” i „wielką Historię”, funkcjonuje ona jako otoczenie terytoriów języków, tradycji, polityki, dziedzictwa narodowego i stereotypów;

– przestrzeń międzykulturowa: odzwierciedla to, w jaki sposób różne kultury łączą się ze sobą lub zostały zjednoczone; służy tworzeniu relacji pomiędzy kulturami i winna sprzyjać ich rozwojowi (Morgado, 2004).

Edukacja międzykulturowa w ujęciu Morgado ma za zadanie: rozbudzać potrzebę nawyku prowadzenia dialogu międzykulturowego (Garbuzik, 2013); tworzyć przestrzeń pomiędzy i wewnątrz różnych kultur; kształtować tolerancję i zrozumienie dla odmienności kultur oraz poszanowanie odrębnych sposobów życia; uczyć wyzbywania się uprzedzeń i stereotypów etnicznych; niwelować poczucie wyższości kulturowej; nauczyć właściwego pojmowania słowa „różnica” i rozwijać szacunek wobec tych, których postrzegamy jako „innych”, „tamtych”; przeciwstawiać się wszelkim formom ksenofobii, dyskryminacji i rasizmu, przygotowywać do interakcji z reprezentantami innych kultur; rozwijać i doskonalić model obywatela-Europejczyka (tzw. *interdependent*). Zasadniczym celem pomysłodawców opracowania *Katalogu Książek BARFIE* stało się ukazanie kulturowej różnorodności wielu grup społecznych, narodowych i etnicznych mniejszości oraz potrzebę tolerancji poprzez poznanie i zrozumienie innego człowieka.

W drukowanych wersjach *Katalogu Książek BARFIE* zastosowano alfabetyczny układ książek – według ich autorów. Każda jednostka katalogowa otrzymała numer katalogowy od 6 do 143, pokrywający się z numeracją stron w dokumencie. Jest on umieszczony dość nietypowo, bo na lewym marginesie strony. Podawane jest też oznaczenie kraju pochodzenia tekstu. Zastosowane rozwiązanie kompozycyjne tworzy efekt nietypowej, umieszczonej niekonwencjonalnie żywej paginy. Opis jednostki katalogowej zawiera stałe komponenty, uporządkowane w jednolitym układzie. U góry strony, w jej lewej części, widnieje barwna fotografia prezentująca okładkę książki w jej oryginalnym wydaniu. Równolegle, po stronie prawej, znajdujemy opis publikacji, na który składają się następujące elementy: imię i nazwisko autora, tytuł (w języku oryginału oraz tłumaczeniu na język katalogu), imię i nazwisko ilustratora, miejsce i rok wydania, liczba stron, numer identyfikacji wydania ISBN, określenie wieku adresata, dla którego publikacja jest przeznaczona. W części centralnej, w środku strony, umieszczono krótkie, kilkuzdaniowe omówienie treści książki, zawierające niekiedy fragment tekstu literackiego, do którego odnosi się opis. U dołu strony znajdują się

informacje o wersjach językowych poszczególnych wydań książki, określenie jej gatunku oraz słowa kluczowe (zob. il. 2).

II. 2. Przykładowy opis jednostki katalogowej: *Catalogue of European Books Assisting Intercultural Education*. Fot. Has-Tokarz

Odmianą kompozycję zastosowano w polskojęzycznej wersji elektronicznej katalogu. Publikacje są tu ułożone w porządku alfabetycznym krajów, dopiero w ich obrębie książki uszeregowano według kolejności alfabetycznej nazwisk autorów. W opisie jednostki katalogowej zachowano element wizualny, tj. ilustrację okładki książki, znacznie skrócono jednak część dotyczącą treści publikacji, a całkowicie pominięto oznaczenie języka, gatunku i słowa kluczowe (zob. il. 3).

W omawianej kolekcji znalazło się siedem książek polskich. Pierwszą spośród nich, wpisaną pod numerem katalogowym 48., jest powieść *Magda.doc* Marty Fox (Fox, 1996). Nurt prozatorskiej twórczości autorki, adresowanej do młodego czytelnika opisuje problemy dzieci i młodzieży związane głównie z dojrzewaniem emocjonalnym. Pisarka z dużym znanstwem współczesnych realiów odmalowuje postacie bohaterów i środowisk, w jakich się obracają (m.in. w kręgu rodzinnym i szkolnym). Dotyczy to szczególnie języka, ale także zwyczajów, np. używania komputera (elektroniczny dziennik czy korespondencja przez pocztę elektroniczną), co czyni teksty zrozumiałymi i – co za tym idzie – atrakcyjnymi dla młodego odbiorcy. Pisarka nie unika kwestii trudnych, intymnych, kontrowersyjnych, tematyki erotycznej i seksu, które traktuje jako istotną część doświadczenia

[illegible]

II. 3. Polskojęzyczna elektroniczna wersja *Katalogu Książek BARFIE*: książki z 11 krajów Europy wykorzystane w edukacji międzykulturowej). Źródło: <http://portal.bpursus.waw.pl/placowki/view/10>

młodych ludzi, związanego z dorastaniem. Podejmuje problemy uniwersalne: konflikt pokoleniowy, poszukiwanie własnej tożsamości, trudne związki, zaburzone relacje między dorosłymi a dziećmi. *Magda.doc* to pełna dramatyzmu, ale też poczucia humoru opowieść o życiu młodziutkiej, zaledwie osiemnastoletniej dziewczyny, zmuszonej do podejmowania niełatwych decyzji i wyborów (sytuacja niespodziewanej ciąży), jednocześnie nie tracącej odwagi, by otwarcie stawiać trudne pytania (Leszczyński, 2003, s. 119). Wartość utworu została dostrzeżona nie tylko przez czytelników, którzy sięgają po powieść od blisko dwudziestu lat, ale także przez krytyków i znawców literatury:

To piękna, wzruszająca i dająca do myślenia powieść, którą powinien przeczytać każdy młody wkraczający w dorosłość człowiek [...]. Wiele prawdy może wyciągnąć z niej niejeden dorosły, wydawaloby się mądrzejszy, ale – jak pokazuje ta historia – nie zawsze potrafiący stanąć na wysokości zadania. Może warto zatrzymać się chwilkę w tej pogoni za codziennym trudem i porozmawiać z młodym człowiekiem o tym, co mu w duszy gra (Świerczyńska-Jelonek, 1997).

Uznanie powieści w kręgach krytyków literatury młodzieżowej skutkowało m.in. włączeniem powieści do listy nieobowiązkowych lektur szkolnych.

Kolejnym polskim wydawnictwem w katalogu jest debiutancki, 32-stronicowy utwór Katarzyny Kotowskiej *Jeż* (1999), odnotowany pod numerem katalogowym 78. Polska Sekcja IBBY wyróżniła publikację nagrodą Książka Roku 1999. *Jeż* stanowi opowieść o świecie fundamentalnych wartości: ukazuje życie ludzi – używając słów autorki – Mężczyzny i Kobiety, ich samotność i tęsknotę za dzieckiem, przygotowanie do przyjęcia dziecka obcego i trud wspólnego rozwoju po jego przysposobieniu. Czytamy tu o motywacji do adopcji dziecka urodzonego przez inną matkę, o roli czasu i dojrzewania dorosłych w przygotowaniach do rozpoczęcia życia we troje. Znajdujemy informacje o tym, jakie umiejętności powinni posiadać przyszli rodzice. Widzimy przejawy choroby sierocy, którą rodzice kompensują. Pojawiają się treści o jawności adopcji i wadze wychowywania w prawdzie. Jest tu wreszcie mowa o roli wsparcia, którego może udzielić kandydatom na rodziców adopcyjnych rodzina, a zwłaszcza dziadkowie. Tytuł książeczki ma wymowę symboliczną: jeż jest zwierzęciem subtelnym, cichym, sympatycznym, przymilnym, wręcz bliskim, a jednak płochliwym, zamykającym się w razie zagrożenia, jednocześnie jednak potrafiącym pokłuć i poranić. W bajce Kotowskiej jeż jest synonimem dziecka – tytułowego Chłopca-Jeża, który pod wpływem starań i zabiegów oraz mądrej miłości nowych rodziców stopniowo traci kolce, by w końcu pozbyć się ich ostatecznie.

Krytycy dostrzegli w *Jeżu* niezwykle poruszającą i mądrą opowieść o tym, jak miłość i cierpliwość potrafi pokonać przeciwności i leczyć głębokie rany (Łodyżyński, 2000, s. 42). Złożoność autobiograficznego tematu poruszonego przez autorkę sprawiła, że:

książka stała się lekturą obowiązkową, polecaną przez ośrodki adopcyjne tym, którzy starali się o „cudze” dziecko [...]. To, co jest jej siłą, to odpowiedzialna mądrość, z jaką opowiada o trudzie adopcji. Piotruś po dwóch latach pobytu w sierocińcu jest nieufnym dzieckiem, które nie zna czułości i się jej boi. Oswajanie go nie ma w sobie nic z cukierkowej czułościowości, jaką serwują telenowełe dokumentalne o opuszczonych dzieciach. To proces mierzony w miesiącach, po których Piotruś gotów jest powiedzieć „mamo”, a mama – „synku”. W *Jeżu* znajdziemy zaledwie dalekie echo wszystkich przeszkód, jakie obie strony muszą pokonać (Piątkowska, 2003).

Warto tu zacytować fragment recenzji Joanny Papuzińskiej zamieszczonej na obwolucie *Jeża*: „A na razie wróżę książce długie i szczęśliwe życie wśród czytelników, którzy sami osądzą, ile spraw ważnych dla ludzkiego serca można spotkać, przewracając jej stronic...” (Kotowska, 1999).

O wartości baśni, oprócz ważnego, ale rzadko podejmowanego w literaturze dla młodego czytelnika tematu adopcji, decyduje forma (twarda

oprawa, ilustracje w wykonaniu autorki) i oszczędny język, wyrażający w prosty sposób wielkie emocje dziecka i adopcyjnej matki (Tylicka, 2003, s. 196). Walory książki potwierdzają prestiżowe nagrody: wyróżnienie w Konkursie na Dziecięcy Bestseller Roku 2000, wpis na listę Białych Kraków roku 2000 Internationale Jugendbibliothek w Monachium, wpis na Listę im. H. Ch. Andersena w roku 2002, I nagroda w konkursie Świat Przyjazny Dziecku 2002. *Jeż* został również zaliczony do Kanonu Książek dla Dzieci i Młodzieży w roku 2002.

Jako trzeci utwór polskojęzyczny w katalogu pod numerem 99. figuruje powieść *Miłość, psiakrew* (wyd. 2001) Ewy Nowackiej. Wcześniej książka otrzymała nominację do Książki Roku 2001 Polskiej Sekcji IBBY. Problematyka większości współczesnych powieści obyczajowych dla młodzieży E. Nowackiej dotyczy głównie przyjaźni i pierwszej miłości, umiejętności odnalezienia się w rodzinie i codziennym życiu, próby oceny dorosłych widzianych oczyma młodego bohatera, który pełni często w tych powieściach funkcję narratora. On także próbuje rozstrzygać nurtujące go dylematy (Kowalczykówna, 2003, s. 274). *Miłość, psiakrew* posiada nieco odmienny charakter. Narratorem w tej powieści jest nie młody człowiek, lecz starszy pan, zwany Profesorem, który spacerując ze swoim psem, czyni szeroko zakrojone obserwacje zjawisk związanych z miłością. Co więcej, ów Profesor zobowiązał się do napisania tekstu o słynnej parze kochanków do pewnego „snobistycznego pisma dla kobiet”. Śledząc losy Wielkich Par z przeszłości, mężczyzna obserwuje narastającą miłość dwojga młodych ludzi z sąsiedztwa – Wioli i Daniela. Młodzi pokochali się miłością pierwszą i gorącą, wbrew radom rodziców i nakazom rozsądku postanowili wziąć szybki ślub. Powieść Nowackiej pokazuje dojrzewającym odbiorcom temat, który jest niezwykle interesujący dla nich: różne oblicza miłości – pierwszą miłość nastolatków, miłość przed wiekami, miłość budującą i tę niszczącą, szczęśliwą i nieszczęśliwą. Z tego względu m.in. powieść ma niewątpliwie silne walory wychowawcze.

Pod numerem 100. do katalogu wpisana została powieść *Hera, moja miłość* (wyd. 2002) Anny Onichimowskiej, pisarki cieszącej się uznaniem zarówno krytyków, jak i młodych czytelników (Sęczek, 2011, s. 202). W książce podjęto temat niezwykle istotny dla współczesnej młodzieży – narkomanii, uświadamiając czytelnikom, że w życiu nie sprawdzają się proste recepty. Oczyszczając na bohaterów podziałała dopiero strata bliskiej osoby. Książka dzieli się na dwie części. W pierwszej (kończy się śmiercią Michałka) narrator zrećtnie zapoznaje nas z głównymi bohaterami. Oglądamy ich dokumenty tożsamości. Wiek, wzrost, stan cywilny. Podstawowe dane. Najłatwiejsza do zdobycia wiedza na temat drugiego człowieka. Psychika postaci jest ledwie zarysowana (zwłaszcza rodziców). Nie znamy motywów, jakie kierują postępowaniem bohaterów. W drugiej części narratorem staje się Jacek i tu pojawiają się elementy introspekcji.

Dwa sposoby narracji, dwa sposoby poznawania ludzi. Łączy ich strach przed światłem i konieczność przystosowania się do życia w mroku zakłamania (Kąkiel, 2003, s. 78).

Trzeci świat Mateusza (wyd. 2001) Ewy Przybylskiej został wpisany do katalogu jako pozycja 109. Bohaterów powieści poznajemy w dramatycznej sytuacji. Po śmierci matki dziewięcioletni Mateusz i jego jedyna opiekunka, trzynastoletnia starsza Milena, muszą opuścić wygodne mieszkanie i przenieść się do zaniedbanego lokalu w starej kamienicy. Nagle znaleźli się w obcym domu, na obcym podwórku, wśród nieznanych ludzi. *Trzeci świat Mateusza* jest powieścią gęstą od aktualnych problemów współczesności, zmuszającą do refleksji. Po lekturze tej książki zmienia się spojrzenie na krytykowaną twórczość pisarki, uważaną czasem za skandalizującą w ukazywaniu współczesnych zjawisk obyczajowych. Przybylska nie zostawia jednak młodych ludzi bez wsparcia. Jej bohaterowie, tacy jak Mateusz i Milena, zachowują upór i zbierają siły do walki z przemocą, obłudą, egoizmem, niewrażliwością, pozorami dojrzałości bez odpowiedzialności. Starają się zmuszać samych siebie do czegoś ważnego, mieć siłę by kierować świadomie swoim życiem, odwagę by formułować własne oceny i sądy (Tylicka, 2002, s. 84).

Numer katalogowy 119. zajmuje książka *Chwileczkę, Walerio...* (wyd. 1993) Krystyny Siesickiej. Pisarka znana jest głównie jako autorka tzw. powieści dla dziewcząt, w których podejmuje problemy wieku dojrzewania, pierwszej przyjaźni i młodzieńczej miłości, konfliktów pokoleniowych, poszukiwania własnej tożsamości, kształtowania światopoglądu i postawy wobec świata wartości i przeżyć innego człowieka. Centralnym problemem tych powieści jest zazwyczaj młodzieńcze wątplenie i bunt, krystalizowanie się poczucia odpowiedzialności za innych i własną postawę etyczną. Bohaterowie utworów Siesickiej są ukazywani w sposób pogłębiony, wyraziście, z wszechstronną motywacją i dużą wnikliwością psychologiczną. Tłem powieściowych wydarzeń jest szkoła, rodzina, grupa rówieśnicza. Pisarka upomina się o tolerancję dla inności drugiego człowieka, o zrozumienie dla młodzieńczego cierpienia, zrodzonego przez osamotnienie, odrzucenie, konflikty wewnętrzne.

Powieść *Chwileczkę, Walerio...* porusza – podobnie jak przywołana wyżej książka Onichimowskiej – sprawy niezwykle istotne w perspektywie wieku dojrzewania: narkomanii nastolatków oraz związanego z tym cierpienia ich rodzin. Stanowi rodzaj literackiej gry z czytelnikiem, podejmującej problemy analogiczne do tych, pojawiających się w całej twórczości autorki, ale w odmienny sposób: do współtworzenia powieści został tu zaproszony sam odbiorca. W oddzielnych fragmentach tytułowa bohaterka Waleria zwraca się bezpośrednio do czytelnika – prosi go o refleksje, które można zanotować na specjalnie do tego celu zostawionych stronach. Za tę powieść, również za oryginalność koncepcji edytorskiej, Siesicka otrzymała

Nagrodę Roku (1993), a w roku 2000 Medal Polskiej Sekcji IBBY za całokształt twórczości poświęconej problemom dzieciństwa i dojrzewania.

Ostatnim polskim wydawnictwem wpisanym do *Katalogu* jako pozycja 129. jest powieść *Tego lata w Burbelkowie* (wyd. 2000) Marty Tomaszewskiej, za którą autorka otrzymała w 2001 r. Nagrodę Literacką im. K. Makuszyńskiego. Książka porusza kilka istotnych zagadnień wpisujących się w krąg zainteresowań edukacji międzykulturowej. Fabularnie nieskomplikowana opowieść o wakacjach, zwyczajnych zdarzeniach i codziennym życiu mieszkańców małej miejscowości. Złożoność przedstawionej problematyki polega na tym, iż nakłada się tutaj kilka ważnych wątków. Po pierwsze, autorka kreśli obraz funkcjonowania więzi międzypokoleniowych i to w taki sposób, który przykuwa uwagę młodego czytelnika. Po drugie, pokazuje siłę i słabość człowieka, szczególnie w trudnym okresie dorastania, ale też w sytuacjach, gdy może liczyć na zainteresowanie i wsparcie rodziny. Po trzecie, „podpowiada” jak można rozwiązywać problemy młodzieńczych niesnasek, zauroczeń i fascynacji, wykorzystując rozmowę z kimś bliskim, czyli znów w kręgu rodzinnym. Ponadto podkreśla wartość więzi rodzinnych, kontaktów między wsią i miastem, siły i znaczenia rodziny wielopokoleniowej dla właściwego rozwoju młodego człowieka. *Tego lata w Burbelkowie* to niewątpliwie opowieść dydaktyczna: uczy tolerancji, zrozumienia i chęci dotarcia do tego co nieznane, co budzi ciekawość i zainteresowanie.

Zainteresowanie różnorodnością kultur i odmiennością kulturową wzrosło w Polsce w momencie wstąpienia Polski do Unii Europejskiej. Dla autorów literatury pedagogicznej i przedstawicieli nauk społecznych był to moment coraz śmielszego postulowania, by w edukacji dzieci i młodzieży uwzględniać zagadnienia z obszaru edukacji międzykulturowej, kształcić wśród najmłodszych dzieci umiejętności akceptowania Innego: bliskiego i dalekiego. Doskonałym narzędziem tego rodzaju edukacji może być literatura, a szczególnie wyraźnie wyodrębniający się w jej obszarze nurt, określany opowieścią czy bajką międzykulturową. Teksty tego rodzaju oddziałują na odbiorców w następujących sferach:

- intelektualnej: umożliwiają poznanie Obcego/Innego, dostarczają i porządkują wiedzę o świecie pełnym różnic oraz wzbogacają zasób słownictwa z tego zakresu, rozbudzają w młodych odbiorcach ciekawość poznawczą, pokazują różne trudne sytuacje, które mogą wynikać podczas kontaktu z odmiennościami i jednocześnie przedstawiają sposób radzenia sobie z nią;

- społecznej: dostarczają wiedzę na temat relacji społecznych oraz reguł określających współżycie społeczne, wzmacniają wzajemne zaufanie i akceptację, kształtują poczucie przynależności do grupy kulturowej, społecznej, narodowościowej;

- emocjonalnej: rozwijają empatię, ukazują różne stany emocjonalne towarzyszące przeżyciom człowieka;

– zachowania: kształtują pozytywne wzorce zachowań w stosunku do odmienności, rozwijają akceptację i otwartość (Młynarczyk-Sokołowska i in., 2011).

W najnowszej literaturze dla dzieci i młodzieży pojawia się coraz więcej książek świadomie projektowanych na potrzeby edukacji międzykulturowej, jak chociażby *Bajkowa mozaika. Bajki z całego świata* (Kaszubska i in., 2012), *Spotkania z Innym. Czytanki do edukacji międzykulturowej* (Grzybowski, 2011), *Muzyka świata czyli jak obudzić Leona* (Steczowska, Kaszubska, 2013) czy *Kuchnia europejska dla dzieci* (Sygulka, Dreier, 2007). Niewątpliwie *Katalog Książek BARFIE* stanowi prekursorskie przedsięwzięcie w tym zakresie, dostarczając imponującego wyboru tekstów spełniających kryteria opowieści międzykulturowych.

Bibliografia

- BARFIE. (2015). Pobrane dnia 15 listopada 2015, z: <http://portal.bpursus.waw.pl/placowki/view/10>
- Grzybowski, P.P. (2011). *Spotkania z Innymi: czytanki do edukacji międzykulturowej*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- The BARFIE Handbook of Pedagogical and Scientific Approaches to Children's Books and Intercultural Education*. (2004). Vienne: Réseau BARFIE Comenius 3 Union européenne.
- Grzybowski, P.P. (2012). *Edukacja międzykulturowa – konteksty: od tożsamości po język międzynarodowy*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Dubisz, S. (red). (2003). *Uniwersalny słownik języka polskiego, t. 2: K-Ó*. Warszawa: Wydaw. Naukowe PWN.
- Jankowski, P. (2006). Zadania edukacyjne współczesnej biblioteki na przykładzie działalności Biblioteki Publicznej im. W.J. Grabskiego w dzielnicy Ursus w Warszawie. W: M. Majewska i M. Walczak (red.), *Pedagogika biblioteczna w społeczeństwie informacyjnym* (s. 102–115). Warszawa: Wydawnictwo Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej.
- Fox, M. (1996). *Magda.doc*. Wrocław: Siedmioróg.
- Kaszubska, A., Marczuk, W., Piróg, M., Szmidt, D., Malinowski, E., Mlynkova H., Moreno, C. (2012). *Bajkowa mozaika: bajki z całego świata*. Warszawa: Wydawnictwo G + J RBA.
- Garbuzik, P. (2013). Wartość dialogu w edukacji międzykulturowej. *Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych*, 2, 39–46.
- Katalog Europäischer Bücher für den Interkulturellen Unterricht*. (2004) Wien: BARFIE.
- Grzybowski, P. P. (2009). *Edukacja europejska: od wielokulturowości ku międzykulturowości: koncepcje edukacji wielokulturowej i międzykulturowej w kontekście europejskim ze szczególnym uwzględnieniem środowiska frankofońskiego*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Katalog Książek BARFIE: książki z 11 krajów Europy wykorzystane w edukacji*

- międzykulturowej*. Pobrane 9 listopada 2016, z: <http://docplayer.pl/4485135-Katalog-ksiazek-barfie-ksiazki-z-11-krajow-europy-wykorzystywane-w-edukacji-i-miedzykulturowej.html>
- Kąkiel, M. (2003). [Rec. Onichimowska, A. *Hera moja miłość*. Warszawa: Świat Książki, 2003]. *Nowe Książki* 4, 78–79.
- Kisilowska, M. (2006). Wytyczne IFLA dla bibliotek obsługujących społeczności wielokulturowe a elektroniczna oferta informacyjna tychże. W: M. Kocójowa (red.), *E-włączenie, czy e-wyobcowanie? Seria III: e-Publikacje Instytutu INiB, Uniwersytet Jagielloński*. Pobrane 15 kwietnia 2014, z: <http://skryba.inib.uj.edu.pl/wydawnictwa/e02/kisilowska-n.pdf>
- Kotowska, K. (1999). *Jeż*. Warszawa: Egmont Polska.
- Kowalczykówna, J. (2003). Nowacka Ewa. W: B. Tylicka, G. Leszczyński (red.), *Słownik literatury dziecięcej i młodzieżowej* (s. 274). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Leszczyński, G. (2003). Marta Fox. W: B. Tylicka, G. Leszczyński (red.), *Słownik literatury dziecięcej i młodzieżowej* (s. 119). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Ładyżyński A. (2000). [Rec. Kotowska, K. *Jeż*. Warszawa: Egmont Polska, 1999]. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, 2, 42–43.
- Michałowski, K. (1980). *Katalogi tematyczne: historia i teoria*. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne.
- Młynarczuk-Sokołowska, A., Potaniec, K., Szostak-Król, K. (red.). (2011). *Przygody innego. Bajki w edukacji międzykulturowej*. Białystok: Fundacja Edukacji i Twórczości, Fundacja Uniwersytetu w Białymstoku Universitas Bialostocensis. Pobrane 9 listopada 2016, z: <http://docplayer.pl/5197520-Bajki-w-edukacji-miedzykulturowej-redakcja-anna-mlynarczuk-sokolowska-katarzyna-potoniec-katarzyna-szostak-krol.html>
- Morgado, M., Livingston, K., Larsen, A., Cox, D., Vedelsby, M., MacAdam, R. (2001). *Intercultural Matters – Fiction and Cultural Identity*. Castelo Branco : IPCB. ESE. Pobrane 9 listopada 2016, z: <http://repositorio.ipcb.pt/handle/10400.11/230>
- Morgado, M. (ed.). (2004). *The Barfie handbook of pedagogical and scientific approaches to children's books and intercultural education*. Castelo Branco: IPCB. ESE. Pobrane 9 listopada 2016, z: <http://repositorio.ipcb.pt/handle/10400.11/205>
- Multicultural Communities Guidelines for Library Services*. (1998) (2nd ed., rev.). Pobrane 9 listopada 2016, z: <http://www.ifla.org/VII/s32/pub/guide-e.htm>
- Nowacka, E. (2001). *Miłość, psiakrew*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Onichimowska, A. (2003). *Hera moja miłość*. Warszawa: Świat Książki.
- Piątkowska, M. (2003, 18 lutego). Jeż, Kotowska Katarzyna. *Gazeta Wyborcza*. Pobrane 15 kwietnia 2014, z: <http://wyborcza.pl/1,75517,1332255.html>
- Przybylska, E. (2001). *Trzeci świat Mateusza*. Łódź: Akapit Press.
- Razcheva-Stratieva, L., Kleedorfer, J. Morgado, M., Cotton, P., Hennequin, M., Jankowski, P. (2004). *Catalogue of European Books Assisting Intercultural Education*. Wien: KinderLiteraturHaus.
- Sęczek, M. (2011). Onichimowska Anna. W: A. Szalagan [i in.]. (red.), *Polscy pisarze i badacze literatury przełomu XX i XXI wieku: słownik biobibliograficzny*,

- t. 1. (s. 202–207). Warszawa: Fundacja Akademia Humanistyczna; Instytut Badań Literackich.
- Siesicka, K. (1993). *Chwileczkę, Walerio...* Wrocław: Siedmioróg.
- Steczowska, J., Kaszubska, A. (2013). *Muzyka świata, czyli jak obudzić Leona*. Warszawa: Wydawnictwo G+J RBA.
- Sygulka G., Dreier, N. (2007). *Kuchnia europejska dla dzieci: gotujemy w szkole i w domu!* Warszawa: Wydawnictwo NOWIK.
- Świerczyńska-Jelonek, D. (1997). [Rec. Fox, M. *Magda.doc*. Wrocław: Siedmioróg]. *Guliwer*, 5, 43–44.
- Tomaszewska, M. (2000). *Tego lata w Burbelkowie*. Warszawa: Nasza Księgarnia.
- Tylicka, B. (2002). Skazani na szybkie dojrzewanie. Trzeci świat Mateusza. [Rec. Przybylska, E. *Trzeci świat Mateusza*. Łódź: Akapit Press, 2001]. *Nowe Książki*, 7/8, 84.
- Tylicka, B. (2003). Kotowska Katarzyna. W: B. Tylicka, G. Leszczyński (red.), *Słownik literatury dziecięcej i młodzieżowej* (s. 196). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Wiktor, J.W. (2001). *Promocja: system komunikacji przedsiębiorstwa z rynkiem*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Anita Has-Tokarz

Polish Books for the Young Reader in the International BARFIE Books Catalogue

Abstract

The aim of the article is to present the collection of Polish books for children and young people, which were included in the *BARFIE Book Catalogue*. The BARFIE Project (Books and Reading For Intercultural Education) is a European Union enterprise that realizes the ideas of intercultural education. The program was implemented between 2002 and 2004. Eleven European countries joined the project: Austria, Belgium, Bulgaria, Czech Republic, Denmark, Finland, France, Portugal, Slovakia, the UK, and Poland, the latter having been represented by the W. J. Grabski Public Library in Warsaw.

One of the most significant measures taken under the project was the preparation of the international catalogue of books useful in the intercultural education of children and young people. It contains descriptions of 138 publications in the realm of contemporary literature for children and young people that were selected by the institutions representing the countries participating in the undertaking. The books by contemporary national authors were chosen for the catalogue on the account of the criterion of their usefulness for the needs of intercultural education and their positive presentation of what the European heritage has in common and how the countries participating in the project differ from one another in the cultural sense.

The catalogue can be regarded as the subject catalog, a very important bibliographic and documentation source and a kind of bibliographic and factual compendium about the recent European literature for children and young people in the area of intercultural education. The collection also contains seven books by Polish authors: *Magda.doc* by Marta Fox, *Jeż*

[Hedgehog] by Katarzyna Kotowska, *Miłość, psiakrew* [Love, Dammit] by Ewa Nowacka, *Hera, moja miłość* [Hera, My Love] by Anna Onichimowska, *Trzeci świat Mateusza* [The Third Word of Matthew] by Ewa Przybylska, *Chwileczkę, Walerio* [Just a minute, Valeria] by Krystyna Siesicka, and *Tego lata w Burbelkowie* [That Summer at Burbelkowo] by Marta Tomaszewska.

Keywords: book for children, intercultural education, intercultural dialogue, thematic catalog, collection BARFIE

Ekspozycja zbiorów
Izby Pamięci Marii Kownackiej w Warszawie
Fot. A. Kotwica